

Beszélgetés Kila Támossal

Volt egyszer egy Nádasdy-előadás, és azután egy kis borozgatás a Törpében. Ezen nem sokan vettek részt. De ott volt az itt közölt beszélgetés két főszereplője. Vagyis egyrészt Kila Támos (KT) , azaz Reuter Lajos; neki akkortájt csináltuk meg az új szamizdat-verseskötetét, EZ A KÖNNYŰ KIS FORMA címmel. Ott volt továbbá Glenda avagy másnéven Gyávola (Gy), azaz Ladányi Mária (mellesleg a feleségem), aki első lépésben mindössze azt kérdezte meg az általa is nagyra becsült szerzőtől, miért nem publikálja országos lapokban a verseit, hiszen annyira jók — de aztán belelendült... Jelen voltunk még továbbá hárman; elsősorban én, Oravecz Barna, (OB) aki nagy néha bele is szóltam a beszélgetésbe. Aztán Rózsa Péter, aki a kellő időben elindította a diktafont, és onnantól csak vigyorgott; valamint Juhász Misi, aki aznap a digitális fotókra szakosodott, csinált is jópár szenzációsat.

Lássuk hát most ezt a beszélgetést.

KT: Az elején ez játék volt. Most már nem csak játék. Nekem az a meggyőződésem, hogy itt olyan nagy baj van az országban, itt minden olyan hamis, hogy csak kívülmaradni lehet.

Gy: Én ezzel így nem értek egyet. Egyrészt, mert minden korban van sok hamis, másrészt, mert akkor az egész életen kívül maradhatsz, mert mindenben lehet olyan mozzanatot találni, ami hiteltelen... Ha ebből indulnék ki, akkor azonnal otthagynám a munkahelyem... Ritka kivételektől eltekintve olyan körülmények között kell tudnia az embernek léteznie, amilyenek vannak... Na most, esetemben persze azért más a dolog, mert neked nem az egzisztenciád múlik azon, hogy publikálsz-e vagy sem. De tegyem hozzá, a legszarabb helyzetben is akadhatnak olyan mozzanatok, amikbe még mindig bele lehet kapaszkodni — és azt lehet mondani, hogy az a része jó, és az a része az, amiért az egészet hajlandó vagy vállalni.

KT: Hát... ööö... Így is van. Szerencsés vagyok, hogy Barna csinálja ezt a hatalmas szervezőmunkát... Nem is ez a jó kifejezés... Barna adott nekem egy lehetőséget, és ezt kihasználhatom. De nekem ártana, hogyha nagy nyilvánosság elé lépnék. Szóval nekem életformámmá vált a kívülállás.

Gy: Miért, szerinted hogyha publikálnád a dolgaidat, akkor már nem tudnád megőrizni?... Egyszerűen a vele járó dolgokat nem kellene vállalnod. Az író-olvasó találkozókat...

KT: Az szóba se jön! A másik pedig, hogy én annyira rossznak tartom azt, ami van, hogy...

Gy: De szerintem az nem tartható, hogy ha rossz, akkor nem veszel részt benne egyáltalán, mert ha ez van, amiben részt vehetünk, akkor ebben kell részt venni, változtatni rajta.

KT: Hát ha jó, amit csinálok, ha fontos, akkor majd egyszer valamit kezdenek vele.

Gy: Hát persze, ez a te dolgod. Csak bennem felmerült ez a... Mert tényleg megállják a helyüket ezek az írások szerintem. Az emberben ezért motoszkálni kezd az a gondolat, hogy az, aki ilyeneket tud csinálni, abban miért nincs valamiféle művészi öntudat. Hogy igenis, amit ő csinál, az jó, és szeretné megmutatni... Vagy mittudomén...

KT: Hát én azzal a hittel csinálok, hogy ez jó, és Barna is ezt táplálja belém... Én a Barna véleményére adok a leginkább, de...

Gy: Elfogadom, amit mondasz, csak az indokaidat nem. Hogy azt mondd, hogy ez az egész annyira rossz, és azért nem akarsz benne részt venni. Még ha azt mondanád, hogy ez egyéniség kérdése...

KT: Ez a mondanivalóm része, hogy én ebben nem vagyok hajlandó részt venni, mert ez, ami itt van...

Gy: Jó, de mi az az „ez”, ami itt van, mióta van ez az „ez”, ami itt van?

KT: Hát azt hiszem, hogy régóta ilyen a világ, csak én lassan értettem meg... Már elmondtam, hogy is kezdődött ez a költősi, vagyis ez a rejtőzködés... Végül is eleinte tényleg

csak játék volt, de aztán meggyőződésemmé vált, hogy ez így jó, sőt, hogy ez így a legjobb, és hogy egyelőre ez van. Hogy esetleg a barátaimnak megtetszik, és ha tényleg jó (remélem, hogy jó), akkor ez egy üzenet is...

Gy: Ne érts félre, én semmire nem akarlak téged rábeszélni, de én azzal nem értek egyet...

KT: Rakod el! (*felfedezte a diktafont*) Rakod el rögtön! (*kisebb felfordulás*) Ez csodálatos, amit a Barna létrehozott egyébként, és életem...

OB: még!még!még!

KT: ...És ha a Barna ezt nem csinálja, meg ha nem csináljuk együtt, akkor nem is tudom...

Gy: Látszik, hogy én földhözragadtabb vagyok, mint te. Mert hogyha nekem lenne egy ilyen típusú teljesítményem, akkor biztos, hogy foglalkoztatna az a gondolat, hogy nagyobb nyilvánosság előtt kipróbáljam, hogy vajon ez csak az én barátaimnak jelent valamit, akik engem elfogadnak, szeretnek, becsülnek, és ezért lehet pozitív visszajelzéseket kapni, vagy pedig ezt meg lehet kapni egy nagyobb közegetől is, mert valami abszolút értékben... Engem egyszerűen izgatna a lehetőség, hogy mi van akkor, ha egy elfogulatlan nagyközönség elé kerülnek a dolgaim, akik sok minden mást is olvasnak, hogy azokra ez hogyan hat... Jó, az persze világos, hogy minden ilyen változás teljesen átrendezi az ember életét, és nyilván egy csomó olyan hatást gyakorol, ami az ő számára nemkívánatosnak tűnik. Ezért tehát én teljesen megértem, hogy te ezt nem akarod. Én csak azt az érvelést nem értem, amit te előadtál, hogy a világ annyira rossz, és hogy te ezért nem akarsz ebben részt venni. Ez számomra nem akceptálható... Tudom, mit akartam még mondani. Elfelejtettem, de most, hogy sokáig beszéltem, eszembe jutott. Azt akartam mondani, hogy a Barnáéknak is van egy olyan elképzelésük, és ez tulajdonképpen a csehtamásos-bereményigézés vonal, hogy az életben az igazán jó, igazán szép, igazán nagy dolgok feltétlenül tragikusak. És hogy tulajdonképpen minden, ami igazán nagyszerű az életben, annak tragédiához kell kötődnie. És én egyszerűen nem vagyok ilyen alkat. Tehát én nem tudom ezt elfogadni. Hülyeség, hogy ami igazán értékes és igazán jó, az a szenvedéssel, a tragédiával társul csak, és hogy ezért nekünk rossznak kell látnunk magunk körül mindent, és kihúzni magunkat belőle, hogy önmagunk értékét ezáltal fel tudjuk mutatni. De ezzel nem azt akarom mondani, hogy ez egy manipulatív dolog, ezt teljesen őszintén lehet így érezni, csak én nem ez az alkat vagyok. Engem rettenetesen zavar, amikor valaki beledermes egy olyan magatartásba, hogy ő belenyugvó, és nem akar semmit se kezdeni a számára rossz körülményekkel. És ez a Barnánál egyébként nem is egészen így van, a Barna, miközben nagyon pesszimista, roppant aktív, nagyon optimista életet él, tehát benne ez a pesszimizmus-optimizmus iszonyúan keveredik, és az a világ, amit ő felépített maga körül, az eleve nagyon aktív és optimista szemléletre tud csak épülni, más kérdés, hogy persze ingadozik. Úgy egy ember nem tud részt venni ilyen dolgokban, hogy nem hisz az egészben, és hogy pillanatonként úgy gondolja, hogy az egésznek semmi értelme, és minden nagyon rossz, és mindenben a legjobb lenne kívül lenni. Én itt érzek valami furcsát vagy valami paradoxont.

KT: Nem tudom, hogy mennyire furcsa. Én úgy látom, hogy akik hivatásos művésszé válnak, azok hamis világba kerülnek bele... Nekem meg arra van szükségem, hogy benne éljek az életben és az életnek az alsó felében, vagyis... hogy mondjam... a sűrűjében? vagy a nehezebb részében? És a művészet világa számomra egy mesterséges világ... Nekem arra van szükségem, hogy megéljem a hétköznapokat, és akkor érzem hitelesnek magamat, akkor érzem, hogy tényleg fontos dolgokról beszélek.

Gy: Az ember annyi mindenben érezheti magát hitelesnek ... Másrészt attól, hogy valaki vállal egy művészsorsot, nem kell, hogy feltétlenül álságossá váljon, mert a művészsorsok sem egyformák. Tehát az, amit te mondasz, nyilván egy felszínes valami... A múltkor a Kritikában lehetett olvasni a Karafiáth Orsolyával egy nagy riportot. Na ő az a típusú egyéniség, aki te nem szeretnél lenni. Tehát aki, miközben persze írja a verseit, és sikerei vannak, bedobja magát az élet legkülönbözőbb szféráiba, és mindenhol csillog-villog,

tulajdonképpen úgy viselkedik, mint egy divatmodell. Igazság szerint az embernek kételyei vannak, hogy milyen lehet az a mögöttes költészet, ami ezt a felületi ficánkolást kíséri, ahogyan ő az élet egyik szférájából röppen a másikba, és mindig a csillogó részét nézi. És meg kell, hogy mondjam, hogy a riportnak az a része, ahol megkérdezte tőle a riporter, hogy: „Egyszer te azt mondtad, hogy sikeres leszel, sikeres akarsz lenni” – azt hiszem, valahogy így –, és akkor azt válaszolta: „Igen, az is leszek, és gazdag”, ez visszatetsző volt nekem is nagyon. Hogy valakinek egyetlenegy dolgot jelent az, hogy ő elindult mint költő: hogy ismertté tette magát, és ezen az ismertségen keresztül hozzájutott olyan lehetőségekhez, amelyekkel egy ilyen felszíni, könnyű, csillogó életet tud élni. És ez lehet, hogy valóban ahhoz fog vezetni, hogy el fog apadni az ő élményanyaga, illetve az élményanyagának a mélysége, az emberi mélysége... De szerintem nem kell feltétlenül ilyen művészsorsot választani, mert mondjuk ott van a Spiró, akinek eszébe nem jut csillogni-villogni...

OB: Szembemegy mindennel, seggbe is rúgják folyton, mittudomén...

Gy: Jó, de hát attól ő még publikál, és azért őt még ismerik, és azért ő kimondja a gondolatait különböző fórumokon, stb. Tehát csak azt mondom, hogy nem egyfajta művészlét van, sokféle művészeletet lehet választani. A másik pedig az az, hogy...

OB: Vagy a Parti Nagy, aki a nyelvi bohóckodást választotta, és a bohóckodásban kurva jó, és kurvára mély.

Gy: Azt akarom mondani, hogy noha én ezzel a karafiáth orsolyás hozzáállással abszolút nem értek egyet, de engem például, hogyha nekem lenne tehetségem, és mögöttem állna mondjuk négy vagy öt kötet, mint ahogy mögöttes már áll, egész biztos – mert én egy más alkat vagyok – foglalkoztatna ez a kitörési pont az életemben. Hogyha az embert nagyon sok minden húzza le, és nagyon sok minden köti meg, és nagyon kicsi a mozgástere, és egyáltalán az élete szűkös határok közé van szorítva, akkor én úgy érzem, hogy egy ilyen lehetőség kitörési pont lehetne az illetőnek az életében, s engem foglalkoztatna. És ezért egy picit értetlenkedve nézek arra, hogy te ezt így elzárod magadtól, vagy magadat zárod el egy ilyen lehetőségtől...

OB: De mi egyébként, ha beleszólhatok én is ebbe, szóval mi nagyon ostoba emberek lennénk a nagyvilágban.

Gy: Ki az a mi?

OB: Hát a Lajos is, meg én is. Tehát mi ott meghalnánk egy pillanat alatt. Sőt, meggyőződésem, hogy ha például nekem ezek a dolgaim, képességeim működtek volna harminc évvel ezelőtt, amik most már kezdenek működni, és tudom ezt nagyban csinálni, akkor most egy rettentően züllött ember lennék, aljas állat, nem is tudom, micsoda. Próbálom bemérni magam, és ezért azt gondolom, hogy szerencsém volt, hogy én annak idején nem tudtam sikeres lenni. Mert nem volt helyzetmegítelő képességem soha. A Lajosnak sincs helyzetmegítelő képessége. Ebben a kicsi világban valamennyi már van, kialakult; ezért azt, hogy innen nem akar kimozdulni, teljesen megértem... (*Kila Támosnak:*) Lehet, hogy te már nem tudnál elromlani, bár elromlani bármikor lehet...

KT: Elromlanék. Nem érzem elég erősnek magam. A másik pedig, hogy... Legyek turista? De hát az már az elromlás maga... A saját dolgaimat próbálom végigélni és végiggondolni...

Gy: Miért gondolod azt, hogy csak az a saját dolgod, amit most élsz? Az nekem nagyon megtetszett, ami... talán épp Hamvasnál volt az az idézet, hogy „élni annyi, mint mozogni”, valami ilyesmi... igen: „élni annyi, mint terjeszkedni”, ez Hamvasnál van szerintem...

OB: Igen, de az is, hogy ha kifelé nem lehet, akkor befelé...

Gy: Na jó, rendben van. Szóval ez engem nagyon megragadott, és a terjeszkedés szerintem is kétirányú, tehát... Nem tudom. Az én számomra az önmagam építése nagyon sokszor függött össze azzal, hogy beléptem valamilyen közösségbe, vagy kijebb léptem abból a közösségből egy tágabba, vagy elkezdtem valami új tevékenységgel foglalkozni, ami aztán megnyitott számomra egy olyan világot, amiben addig nem voltam ismerős...

KT: Végül is valami ilyesmit próbálok csinálni. Persze turistának lenni, az nagyon jó dolog lenne, meg Monte Carlóban kaszinóba járni...

Gy: De miért csak ezt veszed észre? El lehetne menni a Meteórákhoz... Vagy mittudomén, egyiptomi helyszínekre, ahol...

KT: Mind megvehető dologgá vált...

Gy: Akkor te már nem is akarod látni, mert megvehető? Lehet, hogy egy ilyen kitörési ponton lehetővé tennél magadnak olyan dolgokat, amik számodra nem azt jelentenék, mint másoknak, hanem egészen mást, és számodra tényleg mélyebb megélését jelentenék a világnak.

KT: A Barna is látja, azt hiszem, hogy azért én próbálok nagyon nagy erőfeszítéseket tenni, hogy tanuljak, hogy megismerkedjek dolgokkal, de nem utazás révén...

Gy: Egyébként én is utálok utazni.

KT: Én meg szeretek utazni, vagy szeretnék inkább, de nincs rá lehetőségem. Én itt egyszerűen arra gondolok, hogy olvasni és megismerkedni a legfontosabb dolgokkal. Erre nagyon nagy erőfeszítést teszek. Hogy sikerül-e, az más kérdés. A másik pedig, hogy emellett az emberi tapasztalatok nagyon mély átélése... És amit ez a kis kör ad mindehhez, amit Barna létrehozott, vagy Barna meg én meg mások létrehoztunk, ez óriási támasz és támaszpont. Tehát úgy gondolom, hogy ha valamit ki tudok hozni magamból, ez a kör megadja hozzá a lehetőséget.

Gy: Jó, ezt teljesen megértem, mert fontos, hogy legyen az embernek otthonosság-élménye. És hogyha azok, akik ezt az otthonosság-élményt adják, intellektuálisan is megfelelő partnerek, akkor ez teljesen rendben levő dolog. Csak van ugyanakkor ennek egy olyan veszélye is, hogy bezárulhat ez a társaság. Olyan értelemben, hogy kialakul, hogy akik benne vannak, szeretik egymást, és esetleg ebből következően egymáshoz már nem viszonyulnak különösebben kritikusán, mert rég elfogadták egymást olyannak, amilyenek. Én nem mondom, hogy ez így van, csak mindig van egy ilyen zárt körben egy ilyen lehetőség. Hogy annyira bezárul, hogy aki benne van, az nagyon jól érzi magát, de mindig ugyanabban a státusban, ugyanabban a pozícióban van, és ugyanolyan viszonyban van a többiekkel. És egy idő után nem tudja az ember azt, hogy amit neki mondanak, azt szeretetből, kedvességből mondják-e, vagy azért, mert valóságosan ez az értéke a dolgoknak. Nagyon sokszor a szeretet elhomályosítja a látást. Legalábbis nem mindenki rendelkezik azzal... mondjuk a Barnának elég jó képessége van arra, hogy megőrizze a kritikai érzékét, akkor is, hogyha egyébként nagyon jóban van valakivel... Egyébként szerintem, bár én az emberi viszonylatokban nem vagyok annyira ügyes, de ez az érzékem nekem is megvan, énnekem az az érzékem nincs meg, hogy konfliktusokat kezeljek... Ebben nem vagyok jó egyáltalán... Igen, lehet remélni azt, hogy ezen a körön belül megkapod azt a fajta értékelést, ami neked hasznos, de az a veszély is benne van, hogy egy idő után esetleg nem kapod meg, mert megszokottá válik a teljesítményed, el is várják tőled, de nem tudsz fejlődni benne...

KT: Hát... tényleg fennáll ez a lehetőség. Én próbálok igazán életet élni, itt van például a szerelem kérdése... Ami már nem a kis körnek a kérdése, hanem az én saját kérdésem, magát az életet átélni és... nagyon mélyen átélni. Vagy mittudomén, a kocsma világa. Vagy az elnyomottak és szegények világa... Mi, azt hiszem, ehhez hűségesek lettünk, az elnyomottak világához...

Gy: Ne haragudj, de ez pillanatnyilag eléggé üres frázisként hangzik. Hát kik azok az elnyomottak meg szegények, akikkel ti annyira részvétellel vagytok, hogy tevőlegesen valamit csináltok értük? Az más kérdés, hogy az emberben van egy ilyen baloldali kötődés vagy vonzalom...

KT: Én jobboldali vagyok.

Gy: Tökmindegy, szociális érzékről és részvétről beszélek. Nem látom senkinek az életében körülöttünk, hogy tevőlegesen, aktívan tenne valamit ezért a rétegért.

KT: Én ezt furcsának érzem. Mert benne élünk. Te azt mondd, hogy tevőlegesen nem veszünk részt. Ez abszurdum, mert benne élünk, mi magunk vagyunk ezek...

Gy: Azért ti nagyságrendekkel jobb helyzetben vagytok, mint sokan mások a világban: van munkátok, van jövedelmeitek, lakásban vagy házban laktok, ruházkodtok, van élelmeitek, és olyan munkát végezhetek, ami szellemi természetű, és még haladhattok is benne, fejlődhetek benne, emberekkel foglalkoztok, akiktől megbecsülést is kaptok, saját kiépített körötökön belül is, meg talán azon túl is. Én azért annyira szerencsétlennek nem látlak egyikőtöket sem, hogy ezt így kellene fölvetni, hogy ti magatok, nem is tudom, milyen szavakat használtál...

KT: Elnyomottak, szegények...

Gy: Én ezt nagyon erősnek érzem.

KT: Hát nem vagyunk hajléktalanok, de végül is bármikor lehetnénk hajléktalanok.

Gy: Ez igaz, de ezt lassan szinte bárki mondhatná...

KT: ...Meg benne élünk ebben a világban...

Gy: ...Mindenki más is benne él...

KT: ...Persze, de hát én úgy gondolom, hogy ezt mi vállaltuk is, csináljuk ezt...

Gy: Nem érzem a tartalmát annak, amit most mondasz. De lehet, hogy csak azért, mert nem jól fejezed ki magad.

KT: Hát, én most gondolok akár a verseimre, amik nagyon sokszor a kocsma világában játszódnak, vagy Kőbányán...

Gy: Na de pontosan ez függ azzal össze, hogy amíg te egy nagyon szűk körön belül teszed publikussá, amit gondolsz erről a világról, vagy hogy hogyan érzed a hozzá való viszonyodat, addig nem tettél sokat. Addig csak kifejezted magad a baráti körödnek, de a világ előtt nem vállaltad ezt a ...

KT: Hát... Különösebben nem is lehet tenni énszerintem, majdnem teljesen tehetetlenek vagyunk, ez a világnak a lényege, hogy itt teljesen ki vagyunk szolgáltatva...

Gy: Ezzel se értek egyet. Mert hogyha valaki nagyon akarna tenni, elmegey önkéntesnek a Vöröskereszthez ruhát gyűjteni, vagy... Ha valaki nagyon-nagyon akar cselekedni, akkor biztos, hogy meg tudja találni a lehetőségeket. Érted, én nem beléd kötni akarok, csak egyszerűen, amit mondtál, az nagyon szépen hangzott, nagyon emelkedett volt, de nem érzem mögötte a tartalmi vonatkozásokat...

KT: Hát én úgy gondolom, hogy itt egyhamar nem fognak javulni a dolgok. Sőt azt is gondolom, hogy nagyon hosszú időre... Nemcsak Magyarországon, egész Európában be vannak betonozva a dolgok, és nagyjából maradnak is. Úgy gondolom, hogy egy fogyasztói világ van és marad hosszú távon, és azon belül a mi igazságunk majd valamikor egyszer...

Gy: Mi az, hogy a mi igazságunk? Miből gondolod azt, hogy Európa csak a fogyasztói társadalmat akarja pártolni? Vagy hogyha mi azt látjuk, hogy a világ efelé fordul, és nem próbálunk valamit ez ellen cselekvőleg tenni, én ezt... Én eleve úgy érzem, hogy nem ennyire tragikus a helyzet, de ha látom, hogy valaki ennyire tragikusnak érzi a helyzetet, hát akkor próbáljon meg lépni... Egyszerűen más mentalitásom van a világgal kapcsolatban...

KT: Szerintem a költészetnek vagy a művészetnek nem az a feladata, hogy cselekedjen, hogy ruhákat gyűjtsön...

Gy: Oké, de akkor ne mondd azt, hogy a te élettevékenységed az elnyomott szegénység iránti hűség ... Főleg akkor nem érzem ezt indokoltnak, hogyha ez egy szűk körben mozgó tevékenység.

KT: Hát én úgy látom, hogy csak egyet tehetünk: hogy ezt kifejezzük, aztán hogy...

Gy: Ebben egyetértek veled: de hol fejezzük ki? Érted, most, hogy öt barátod, vagy tíz, vagy húsz tudja, hogy neked mi a viszonyod a dolgokhoz, ezzel még nem fejezted ki a világhoz való viszonyodat olyan szinten, amilyen szinten a te művészeted ezt számodra lehetővé tette volna. Ez olyan, minthogyha valaki plakátfestő lenne, aztán festené otthon a plakátjait, és

díszítené vele a szobáját, és az a barátja, aki elmegy hozzá, az látja a plakátjait, és annak az jelent valamit... És a többi ember?

KT: Hát én ennyire reménytelennek tartom a helyzetet. Egyszerűen nem látom különösebb esélyét az ellenkező cselekedetnek sem. Abból csak karrier lenne, és siker lenne. Én úgy gondolom, hogy annyira rossz a helyzet, hogy...

Gy: Én meg nem misztifikálnám a karriernek a fogalmát, és nem kötném össze feltétlenül az erkölcsi romlással. Nem hiszem azt, hogy ha valaki befut egy olyan életutat, amiben ki tudja bontakoztatni a maga tehetségét, hogy az csak kizárólag negatív konzekvenciákkal járhat a számára, és hogy az mindenképpen valamiféle „elkutyulás”. Én ebben nem hiszek. De mondom, az én egyéniségem teljesen más, tehát én nem szeretem, ha valaki „mászolyog”, mint ahogy a Barnának párszor már kifejeztem... Ő is szokott...

KT: Hát ennek a szubjektív oldala tényleg az, hogy én olyan vagyok, hogy én nem szeretem a nyilvánosságot... Én ilyen vagyok, amilyen vagyok.

Gy: Ezt teljesen elfogadom. Szóval azt a részét, amikor te azt mondtad, hogy nem, te nem akarsz a nyilvánosság elé állni, te ebben a körben jól érzed magad, és ha ez értékes, akkor ez majd egyszer úgyis kiviláglik. Ezzel egyetértek, ezt el tudom fogadni, ez a te személyes meggyőződésed, ez mind rendben van. Amit nem tudok elfogadni, az a körítés, amit ideológiaként köré teszel, tehát hogy a művész, ha karriert fut be, feltétlenül elkutyul... Vagy az, hogy a világ perspektívátlan, hogy a társadalom kizárólag a fogyasztásra épül, illetve, hogy a szegényekkel és elnyomottakkal együtt érzünk, és mit tudom én mi, de ugyanakkor csak szemléljük őket, és nem tudunk csinálni semmit. Én ezt a körítést nem tudom akceptálni. De azt teljesen el tudom fogadni, hogy te nem vagy az az alkat, aki egy ilyen nagy nyilvánosság előtt bármit akarna kezdeni ezekkel a dolgokkal. Ezek a versek akkor is jók, hogyha húszan olvassák, meg akkor is, ha öten, ha százan vagy több ezren. Ez nem változtat a verseknek az értékén, ez nyilvánvaló. És hogyha neked, a lelki alkatodnak jobban megfelel, hogy te nem forszírozod ezt, akkor ez teljesen rendben van. Csak énszerintem nem kell köré ilyen nagy ideológiát építeni, mert nem érzem tartalmasnak, amit így köré raksz. Inkább kifejezetten hamisnak érzem.

KT: Lehet, hogy igazad van, nem tudom. Számomra nagyon gyanús manapság az, aki befut, és akit felkapnak. Persze nem mindig, de legtöbbször igen. Karafiáth Orsolyát emlegetted, én is olvastam azt az interjút, és borzasztó volt az, amiket mondott, és amivé vált.

Gy: Igen, de vannak más érdekességek is. A Kuli adott nemrég írást a Troglodytába. A Kuli egy olyan fiatalember, aki roppant tevékeny, rengeteget dolgozik, és ráadásul eredményesen. Persze az ő szakmája olyan, meg olyan munkahelyet sikerült neki szerezni, ahol jól keres, és elég jól tudta magát pozicionálni a személyes életében, mármint hogy lakást teremtett és miegyéb, és sorra írja az útleírásait a Troglodytába, amiktől sokaknak a nyála csorog. Hogy na, hát már megint Velencébe, meg Amerikába, meg Svédországba, meg mit tudom én, akárhova utazott. És ezt nagyon sokan azzal kompenzálják, hogy hülyének nézik őt. Illetve nem is, hogy hülyének nézik, hanem mintha attól ő kevesebb lenne, hogy olyan munkát végez, amit speciel megfizetnek, és ezért ő meg tudja engedni magának ezeket a kalandokat. Meg hogy huszonöt évesen még van benne annyi kíváncsiság és energia, hogy szeretné felfedezni maga körül a világot, és mivel megteheti, fel is fedezi. És érzi, hogy bizonyos ellenszenv irányul felé azoknak a köréből, akik ezt nem tudják megtenni, mert nincs rá lehetőségük. És most írt is egy olyan cikket, amiben félig ironikusan ugyan, de a végén elnézést kér, hogy hát sajnálja, hogy ez neki így van, de persze tulajdonképpen nem kér elnézést, mert éppen ellenkezőjére fordítja végül a mondanivalóját. És szerintem neki bizonyos szempontból igaza van. Mert én nem hiszem, hogy a Kuli attól kevesebb lenne, hogy jó helyen dolgozik, és megfizetik a munkáját, és amiatt, hogy ő jól keres, sok mindent meg tud engedni magának. Mert én akárhányszor találkoztam a Kulival az utóbbi időben, egyszer se vettem észre, hogy nagyképű lett volna. És ő ugyanúgy ír a Troglodytába, és

ugyanúgy megcsinálja a címlapot, ha van módja rá, és ugyanúgy próbál tenni másokért... Ő egy aktív, tevékeny ember, rengeteget dolgozik nap mint nap, és pörög, rettenetesen pörög. Lehet, hogy nem fogja tudni ezt mindig csinálni: most még fiatal, és tudja csinálni. Én mindenesetre arra viszem ki ezt a dolgot, hogy attól, hogy neki most valami bejött, és láthatóan nem tartozik a szegények és elnyomottak közé, attól ő még nem lett kevesebb emberileg, mert ő – úgy hiszem – amellet, hogy sokat dolgozik és keres, amellet igenis megtartotta az egyéniségének a pozitív vonásait, amelyek korábban is jellemezték. Csak azt akarom mondani, hogy szerintem nem jogos megvetni azért, mert az életben neki jobban mennek a dolgai. Főleg akkor nem, ha aktívan tesz is azért, hogy jól menjenek a dolgai.

KT: Én nem akarom védeni a saját verseimet, de...

Gy: Én a verseidet nem is támadom...

KT: De én úgy gondolom, hogy azért a verseim világában vagy a tapasztalatom világában azért nagyon sokféle megyek. Biztos igaza van Barnának, hogy ezek fraktálok, és ugyanazok a változatok különböző variációkban, bár nem vagyok benne mégsem biztos: szerintem azért nagyon sok minden van bennük, és úgy gondolom, hogy nagyon sokféle emberi tapasztalat is... Hát hiányzik belőlük a... Hiányoznak belőlük bizonyos dolgok, de amellet nekem van egy gyanúm, hogy rengeteg bátorság is van bennük és vállalás is bőven van bennük. Nem az a fajta vállalás, amit a legtöbb ember csinál: nem a sikeres élet, de ezzel szemben egyfajta sokoldalú emberi élet nyilvánul meg benne, nagyon sokféle gazdag viszonyulása van. Hát hogy igazam van-e, azt nem tudom...

Gy: Persze, én ezzel teljesen egyetértek, én semmi olyat nem mondtam, ami ezt cáfolná. Én csak azt mondom, hogy nem hiszem el azt, hogy ha valaki perifériára szorul, akkor az ettől okvetlenül jobb ember, aki meg valamilyen karriert fut be, az okvetlenül aljas lesz. Azért itt nagyon sokféle variáció van az életben. Csak azt akarom mondani, hogy az, hogy valaki úgy érzi, hogy valahogy félreszorult (és most nem rólad beszélek, hanem általában bárkiről), az még nem ok arra, hogy önmagát jobbnak tartsa másoknál. Pusztán az a tény, hogy valaki úgy érzi, hogy az ő élete nem olyan sikeres, mint másé, még nem indok arra, hogy azt mondja magára, hogy ő ettől jobb. És most már régen nem arról beszélünk, hogy versek meg publikálás meg ilyesmi. Csak az a gondolat, amit kinyilvánítottál, hogy a világ rossz, és nem is akarsz ilyesmiben részt venni, ez engem felpiszkált, sőt feldühített. Mert az is egy világ, amiben magatok között vagytok, és abban is részt veszel, és az is egy adott világ. Persze azt egy kicsit ti csináltátok. De ugyanilyen erővel alakíthatnátok a nagyobb életet is magatok körül valamilyen módon. Tehát ezt a nagyon negatív világképet és az ebből fakadó elhúzóást én nem tudom akceptálni. Annyiban el tudom fogadni, hogy te ezt így gondold magadra nézve. Csak nekem ez nem szimpatikus, én nem csinálnám így...

KT: Kivételek biztosan vannak, de egészében véve nekem meggyőződésem, hogy nagyon nagy bajok vannak, és általában többnyire jobb ebből kimaradni. Tehát lehet, hogy más meg tudja másképpen oldani, részt vesz és csinálja és jó. Én csak így tudom csinálni.

Gy: Persze, Babits is azt mondta annak idején, hogy az a jobb, aki elmarad korától. Rendben van. De azért ő benne volt az irodalmi életben, és vezéregyéniség volt, tehát azért ez az „az a jobb, aki elmarad korától” számára erkölcsi megállapítás volt, és nem a közéletre vagy az irodalmi életre vonatkozott feltétlenül. Mert ez számára nem jelentette azt, hogy akkor ki kell szállni az egészről.

KT: Hát Babitsot nem tartom olyan jó példának (vagy számomra nem olyan jó példa), éppen azért, mert ő nagyon is részt vett a reprezentatív dolgokban. Nekem ő nem igazán mérce.

Gy: Nem is arra hoztam fel őt példának, hanem arra, hogy valóban vannak olyan viszonyok, amikor erkölcsileg az a magasabb rendű, hogyha nem fogadja el valaki ezeket a felállásokat vagy a kialakuló új magatartást... Ezt a részt el tudom fogadni, de ennek nem kell feltétlenül azt jelentenie, hogy az ember vonuljon ki mindenből. Tehát ezt csak erkölcsi értelemben tudom értelmezni, és nem az életút sikeressége vagy nem-sikeressége szempontjából.

KT: Én nem vonulok ki a dolgokból, sőt úgy gondolom, hogy nagyon is benne vagyok a dolgokban, az emberi dolgokban. Úgy gondolom, hogy én vakmerően belevetettem magam sokféle dologba...

Gy: Igen, de ebbe a kérdéskörbe inkább ne menjünk bele...

*Aztán persze belementünk. Ám ami ezután jött, az már nem **KT** költészetéről szólt, hanem olyan dolgokról, amelyek – ahogy **Gy** fogalmazott – nem magnóra valók, mert túlságosan személyesek.*